

Valdemarernes by – og kirke

”Byen med de røde tage” og ”Valdemarernes by” er et par af betegnelserne, som hæftes på Ringsted.

De røde tage giver sig selv, når man kører ad vestmotorvejen mod København og ser dem ude i horisonten. Og det gør den anden betegnelse også. For op over tagene og byen rager den imponerende Sct. Bendts Kirke, som var gravkirke for danske konger i middelalderen, blandt dem Valdemar den 1. med tilnavnet den Store og Valdemar den 2. med tilnavnet Sejr.

”Det er en fantastisk kirke,” siger middelalderhistorikeren, PhD Ane Bysted, som siden februar 2007 har været projekt-ansat i Historiens Hus i Ringsted til at forberede en permanent middelalderudstilling, når institutionen – der består af museum og arkiv – fra 2011 flytter ind i den gamle amtsstuegård. Hermed skabes et historisk center som genbo til kirken.

”Hvad der først og fremmest fascinerer mig, er arkitekturen, både det ydre og kirkerummet,” fortsætter hun. ”Hertil kommer hele dens historiefortælling. Desuden har kirken gennem århundrederne været brugt til meget andet end kirkeformål. Efter reformationen, fra 1584 til 1805, gav de nordre sidekapeller plads til Sjællandsfar landsting – det, som senere blev til overretten eller landsretten i København. De søndre sidekapeller var frem til 1739 ramme om byens latinskole. På munkestolene i koret ser man datidens graffiti, nemlig pogenes initialer og årstal snittet i træet. Det gør den til en spændende, levende kirke!”

Mordet på Knud Lavard

Med Sct. Bendts Kirke og Ringsted er vi i en dramatisk periode af Danmarkshistorien. Og læseren slipper ikke for navne og årstal.

Hovedpersonen er Valdemar den Store, som levede fra 1131 til 1182, og var konge fra 1157. Hans far var hertugen over Slesvig, Knud Lavard. Mordet på ham er vel Danmarkshistoriens mest kendte mord. Hans drabsmand var fætterten Magnus – søn af den regerende kong Niels. Magnus frygtede, at Knud Lavard ville kræve tronen efter kong

Niels’ død, og lokkede ham 7. januar 1131 i et baghold i Haraldsted Skov ca. 10 km nord for byen. Medlemmer af den magtfulde Hvide-slægt lod Knud Lavard begrave i kirken i Ringsted – en frådstenskirke, viet til Vor Frue, som Roskilde-bispen Svend Norman havde ladet opføre o. 1080, sandsynligvis som kirke for byens benediktinerkloster.

Knud Lavards søn, som blev født en uge efter mordet, blev opfostret i Fjenneslev hos Asser Rig, som også var af Hvide-slægten, sammen med dennes to sønner Absalon og Esbern Snare. Efter mordet fulgte borgerkrig og kaos frem til 1157. Dette år tvang danske stormænd de tre kongsemner Sven (søn af Erik Emune), Knud (søn af Magnus) og Valdemar til at dele magten. Da forliget blev fejret i Roskilde, søgte Sven at myrde sine to medkonger. Knud blev dræbt, Valdemar blev såret og undslap til Jylland. Ved et slag samme år på Grathe Hede ved Viborg vandt han over Sven. Da denne flygtede efter slaget, blev han dræbt af jyske bønder.

Hvor hertug Knud blev myrdet, sprang der ifølge overleveringen en helbredende kilde frem. Der skete undere, og den dræbte fik ry for at være en hellig mand. Få år efter drabet blev der på stedet blev opført et kapel. Hertugens bror, Erik Emune blev konge i 1134. Han så sin fordel i at stimulere legende-dannelsen og skænkede gods til benediktinerklostret. Som nevøen Valdemar voksede op, så også han fordelene ved at få sin far helgenkåret på sin vej mod magten. I 1146 blev Knud Lavards jordiske rester blev taget op af graven og lagt i et skrin på alteret i Vor Frue Kirke.

Konge med ambitioner

Efter sejren på Grathe Hede 1157 var Valdemar enekonge. Indenlands konsoliderede han sin magt og skabte stabilitet efter de foregående årtiers borgerkrig. Udenlands betvang han venderne, hjulpet af sin fosterbroder Absalon, som han havde støttet, så denne i 1158 blev biskop i Roskilde.

Kongemagten ønskede han – med kirkens velsignelse – videreført til sine efterkommere i et arvekongedømme mod det hidtidige valgkongedømme.

Monarkens og monarkiets fortid og fremtid var knyttet til kirken, hvor hans fars relikvier lå – om end Knud Lavard altså langt fra var helgenkåret. Fra 1160 var Valdemar begyndt opbygningen af den imponante teglstenskirke til afløsning for den gamle frådstenskirke, så den nye kirke kunne være rammen om relikvierne. I 1164 sørgede Valdemar for, at der endnu en gang blev tilført benediktinerklosteret omfattende jordegods, så det stod stærkt og magtfuldt.

Knud Lavard bliver helgen

Den aldrende ærkebiskop Eskil havde ikke hidtil støttet Valdemar og kongemagten. Heri havde han haft medhold hos paven i Rom. Men en ny pave så sin fordel i at stå sig godt med den stærke danske konge, som oven i købet havde ført korstog mod venderne. I 1169 anerkendte pave Alexander den 3. derfor Knud Lavard som helgen.

25. juni 1170 blev hans relikvier nedlagt i et kostbart skrin på højalteret i den nye, endnu ikke færdigbyggede kirke. Det skete ved en storslået kirkefest med deltagelse af højtstående gejstlige fra hele Norden, herunder de danske biskopper og blandt dem Absalon. Hertil kom verdslige stormænd, naturligvis også kongens anden fosterbror Esben Snare, der med besvær indtog sin plads, hårdt medtaget af et nyligt sammenstød med venderne...

Ærkebiskop Eskil stod for nedlæggelsen af Knud Lavards knogler. Han salvede samtidig Valdemars syvårige søn Knud (den 6.) og kronede ham til konge. Det var den første kirkelige indvielse af en konge i Danmark. Arvedømmet var på plads – helliget ved Valdemars afstamning og med kirkens hjælp på et mandat fra Gud.

Det imponerende kirkerum med døbefonten af gotlandsk sandsten, hugget af stenmesteren Sighraf. Fonten var i en periode kasseret og stod som blomsterkumme i en have i Ringsted

Middelalderhistorikeren Ane Bysted foran kirkens nordportal, som er den eneste tilbageblevne af kirkens oprindelige portaler.

Står man i kirkens centrale korsskæring, kan man lukke øjnene, forestille sig den pompøse kirkefest og fornemme historiens sus.

Kongegravene

Under gravsten i kirkens guly, lige foran, hvor højalteret tidligere havde sin plads, ligger gravene for en lang række kongelige: Knud Lavard, hans søn Valdemar den 1. med tilnavnet den Store, Valdemars dronning Sofia og hans uægte søn Kristoffer, Knud den 6., Valdemar den 2. Sejr omgivet af hans første dronning Dagmar og hans anden dronning Berengaria (Bengerd), sønnen Valdemar den Unge med hustruen Eleonora, samt Erik Menveds svoger kong Birger af Sverige og hans dronning Margarethe. Hun, der døde 1341, er den sidste kongelige begravelse i kirken. I koret ligger Erik Menved og dronning Ingeborg, samt Erik Klippings dronning Agnes.

I en søjle i koret er knoglerne af Erik Plovpenning, en af de tre sønner, Valdemar Sejr fik med Berengaria, indmuret. De blev ført hertil fra Slesvig af hans bror Kristoffer den 2. og var oprindelig nedlagt i korgulvet. Kongen – der blev dræbt på en båd i Slien 1250 formentlig på foranledning af den tredje bror, Abel – blev dyrket som en lokal helgen, der dog aldrig opnåede pavens velsignelse. Kalkmalerierne i korsskæringen har tjent til at forherlige ham.

Blyplade fortæller historie

I alt 21 kongelige grave har der været. Kong Frederik den 7. ledede i 1855 en arkæologisk udgravning af de tilbageværende. Efter udgravningen blev nedlagt gravsten over de fundne, identificerede kongelige grave.

Fundene fra udgravningen er udstillet i korarmens sydligste sidekapel. Her finder man bl.a. Ringstedtavlen, et pergament fra slutningen af 1400-tallet, som fortæller om de medlemmer af Valdemarernes slægt, der ligger begravet i kirken. I museet ser man også en blyplade, fundet bag kongens hoved i graven. To indskrifter – på hver sin side af pladen – opregner hans bedrifter: Han betvang venderne og kristnede dem, forstærkede Dannevirke med en mur af brændte sten, og byggede en borg på Sprogø.

Kirken blev også bygget i "brændte sten" (teglsten) og er en af de første bygninger herhjemme i det nye materiale. Fremgangsmåden synes at være ført hertil direkte fra Norditalien. "Denne blyplade er også en af mine favoritter," slutter Ane Bysted.

Hvem kender ikke Dagmarkorset, der ofte gives som dåbs-gave til piger? Det originale kors i guld og emalje blev fundet 1683 ved dronning Dagmars grav i Sct. Bendts Kirke i Ringsted. Nationalmuseet har originalen, mens kirken har en smuk kopi.

Hvis du vil vide mere:

Turistbrochuren *Sct. Bendts Kirke i Ringsted* og især guiden *Sct. Bendts Kirke Ringsted, som sælges i kirken*.

Om kirkens åbningstider m.v.: www.sctbendts.kirke.dk
En webudstilling fokuserer på den kanoniserede Knud Lavard og på Knudsgilderne:

<http://www.knudlavard.dk/udstilling/index.html>
Historikeren og idéhistorikeren Ane Bysteds hjemmeside:
www.anebysted.dk

SORØ KLOSTERKIRKE er også værd at besøge, når man har set Sct. Bendts Kirke. Kirken, som hørte til byens cistercienser-kloster, rummer adskillige kongegrave. Den var desuden gravkirke for Hvide-slægten. Vi finder bl.a. gravene for Valdemar den Stores fosterbrødre Absalon og Esbern Snare, for deres forældre Asser Rig og fru Inge, der tog sig af Valdemar efter mordet på hans far Knud Lavard, og for Asser Rigs far Skjalm Hvide.

FJENNESLEV KIRKE ligger mellem Ringsted og Sorø. Har man tid, bør man også se den. Den er en af vore ældste og bedst bevarede romanske kampestenkirker, opført i begyndelsen af 1100-tallet af den lokale stormand Asser Rig, som på et kalkmaleri har ladet sig afbilde med sin hustru Inge. Parret rækker den tvetårnede kirke frem mod Guds udstrakte hånd. Tvillingtårnene i teglsten stammer fra 1160-70, da det nye byggemateriale vandt indpas herhjemme efter bygningen af Sct. Bendts Kirke i Ringsted.

Historier fra vejkannten

I hvert nummer af OK Magasinet bringer vi en historie om en spændende lokalitet langs en motor- eller hovedvej. Denne gang er vi i Sct. Bendts Kirke i Ringsted. Vi anbefaler, at man runder af i Fjenneslev Kirke og Sorø Klosterkirke!

Redaktionen er modtagelig for gode ideer til historier fra vejkannten. Skriv til OK Magasinet, Åhave Parkvej 11, 8260 Viby J. – eller mail: lbo@ok.dk